

Etika a soteriológia v revivalizme

Pavel Hanes

Summary

Revivalism develops its Ethics as a part of Soteriology. Ethics subsumed under Soteriology may seem not wide enough to cover other religions or unbelievers but closer look leads to a conclusion that there are few other ways, if any, of creating a distinctively Christian Ethics. Important fact is, that soteriology is basically *proclamation* of God's saving works, and in this way also the demands of Christian ethics become at first proclaimed as possibilities of God's grace to men. Authorities quoted in the article are mainly Lutheran, and this fact shows that the Revivalist solution can be based on wider consensus.

Úvod

Sústredenosť revivalizmu na soteriológiu znamená, že jeho etika je súčasťou dogmatiky a je vlastne "teológiou posvätenia". Vzniká tak napätie medzi etikou všeobecne ľudskou a etickými požiadavkami určenými len pre kresťanov. V tomto článku predkladám niekoľko možností riešenia vzťahu etika-dogmatika z diel hlavne evanjelických teológov, čím chcem ukázať, že revivalistické riešenie sa dá podporiť aj z prác teológov iného zamerania ako evanjelikálneho.

Miesto teologickej etiky v systematickej teológii

"Vo vzťahu teológie a etiky nejde len o otázku ohraničenia látky, ale oveľa fundamentálnejšie - o vzťah medzi ľudským a kresťanským, medzi stvorením a vykúpením."¹ Problém vzťahu etiky k dogmatike výstižne vyjadruje otázka: Môže byť kresťanská etika niečím iným ako všeobecne platným, záväznosť vyžadujúcim výkladom morálnej požiadavky? Ak má byť všeobecne platnou (aj pre neveriacich), je problematická jej väzba na dogmatiku, pretože morálne hodnoty odvodzuje od hodnôt určených teologicky. Ak sa však takejto všeobecnej platnosti vzdá, ponecháva nekresťanský svet bez etiky.

M. HONECKER vo svojom *Úvode do teologickej etiky* charakterizuje dve krajne protichodné odpovede na túto otázku. Jednu podľa neho dáva MELANCHTHON, keď vo etickom diele *Epitome philosophiae moralis* (1538) oddeľuje etiku od teológie a stavia ju na *lex naturae* (prirodzenom zákone). Druhú krajnú odpoveď dáva KARL BARTH, keď celú etiku podáva ako výklad nároku Božej milosti. Podľa BARTHA etika je "...špeciálnou úlohou dogmatiky, ktorú na nás vkladá zákon ako forma evanjelia ... dogmatika kresťanskej cirkvi a hlavne kresťanské učenie o Bohu je etika."² MELANCHTHONOVA odpoveď je síce všeobecne ľudská, ale je oddelená od teológie. BARTHOVA odpoveď je výsostne teologická, ale nejestvuje mimo zjavenia Božieho Slova. Ďalšie spôsoby, ako tento vzťah riešia niektorí významní teológovia, uvádza tiež HONECKER:³ (1) Etika ako aplikácia dogmatiky, (2) dogmatika ako etika (BARTH), (3) etika namiesto dogmatiky (TILLICH),⁴ (4) etika ako kritika dogiem a dogmatiky (ROTHER), (5) etika ako fundamentálna teológia (HERRMANN).

K tomuto trochu nesystematicky podanému výpočtu je treba pridať analýzu Gerharda EBELINGA, ktorý povedal: "To, že teológia ako taká nie je etikou, nachádza výraz v tom, že to, čo je jej bezprostredne predložené a uložené na premýšľanie má charakter evanjelia, pre ktoré je človek výlučne príjemcom, ...ktorý síce žije v činnom bytí (*Tätigsein*), ale nie z činného bytia."⁵ Preto je "teológiu možné pochopiť v jej

¹ HONECKER, M. *Einführung in die Theologische Ethik*, s. 24.

² BARTH, K. *Church Dogmatics II/2*, s. 513, 515.

³ HONECKER, M. *Einführung in die Theologische Ethik*, s. 26, 27.

⁴ TILLICHOV výrok "Existenciálna teológia implikuje etiku takým spôsobom, že žiadna osobitná časť pre etickú teológiu nie je potrebná" (TILLICH, P. *Systematic Theology I*, s. 31) naznačuje skôr opačné tvrdenie, totiž "dogmatika namiesto etiky".

⁵ EBELING, G. *Studium der Theologie*, s. 157.

špecifickej odlišnosti od etiky jedine vo vzťahu k etickému fenoménu.⁶ Etika je nutným *priestorom*, v ktorom sa dogmatika pohybuje. Na základe tejto EBELINGOVEJ analýzy je možné vzťah revivalistickej etiky k dogmatike formulovať nasledovne: *etika je formou existencie viery - u veriaceho je to viera ospravedlňujúca*.

Priradenie etiky k soteriológii

Ďalej podľa EBELINGA "ospravedlnenie z viery nie je jeden z predmetov viery, ale je to sama skutočnosť viery. Nie je tým definovaný dielčí aspekt viery, ale samotná viera."⁷ Týmto slovami sa s ospravedlnením dostáva do centra aj soteriológia. Z tohto centra sa odvíja každá ďalšia téma teológie. "Primerané pojednanie o ďalších, akoby dodatkových a samostatných témach spočíva v tom, že *zostanú explikáciou ospravedlňujúcej viery*."⁸ Centralita ospravedlnenia a tým aj soteriológie sa musí prejavíť aj v teologickej etike, ak má byť protestantskou a ak má byť naozaj teologickou a toto kritérium musíme uplatniť aj na etiku revivalistickú.

V podobnom zmysle HONECKER konštatuje, že "klasická formulácia vzťahu medzi dogmatikou a etikou v evanjelickej teológii znie: ospravedlnenie a posvätenie."⁹ "Ospravedlnenie je základom evanjelickej etiky. Pri ospravedlnení nejde len o "záchranu duší" V ospravedlnení sa Boh preukazuje ako Stvoriteľ a Pán sveta. Ospravedlnenie proklamuje nárok Boží na panovanie nad svetom."¹⁰ Aj tu sa stretávame s ospravedlnením ako centrálnym určením viery v Boha ako Pána¹¹ a zároveň ako sa východiskom pre posvätenie - etiku. Dokonca aj o BARTHOVEJ etike tvrdí A. RICH, že "u BARTHA je etika mysliteľná len ako etika ospravedlnenia."¹² Ospravedlnenie vierou spája s etikou aj evanjelick I. KIŠŠ, keď hovorí: "Nevyhnutnou súčasťou Kristovej spásy je aj takzvané efektívne, účinné ospravedlnenie, to znamená transformácia človeka Božou a Kristovou láskou."¹³

Všetky tieto tvrdenia spájajú teologickú etiku priamo so soteriológiou, ak ju nerobia priamo jej časťou. Podobne aj MOLTMANNOV návrh nechápať milosť v protiklade k prírode (*natura*) ako zdokonalenie prírody (*perfection naturae*), ale ako mesiášsku prípravu sveta na Kráľovstvo Božie (*praeparatio messianica mundi ad regnum Dei*),¹⁴ podporuje priradenie etiky k soteriológii, keďže v *ordo salutis* je vyjadrená nedokončenosť Božieho diela vo svete a očakávanie budúcnosti Kráľovstva Božieho. Z tohto hľadiska je revivalistické sústredenie sa na soteriológiu výhodou.

Záver

Z predošlých úvah vyplýva, že kresťanská etika musí mať svoje zakotvenie v dogmatike, a to zvlášť v soteriológii, aj keď niektorí teológovia ju priradujú k teológii stvorenia (BARTH). Pre revivalistickú teológiu z tohto priradenia vyplýva predovšetkým to, že etika je najprv súčasťou zvestovania spásy, tj. príslubom oslobodenia, a až potom súčasťou Božích požiadaviek na človeka.

⁶ EBELING, G. *Studium der Theologie*, s. 157. PANNENBERG EBELINGOVO stanovisko spochybňuje a hovorí: "Teológia kresťanstva sa dnes už nedá stavať na etike ako na samostatne stojacom základe. Skôr naopak, etiku treba stavať na náboženskom zmysle ľudského bytia a jeho dejinnej forme - kresťanstve. (PANNENBERG, W. *Wissenschaftstheorie und Theologie*, s. 412.

⁷ EBELING, G. *Podstata kresťanskej viery*, s. 121.

⁸ EBELING, G. *Podstata kresťanskej viery*, s. 121. (kurziva pridaná)

⁹ HONECKER, M. *Einführung in die Theologische Ethik*, s. 83.

¹⁰ HONECKER, M. *Einführung in die Theologische Ethik*, s. 85.

¹¹ Tu treba uviesť poznámku Richarda NIEBUHRA: "Evanjelická etika nachádza centrum v Bohu, nie v hriechu. Keď je našou fundamentálnou orientáciou života život osôb žijúcich vis-a-vis s Bohom, duch evanjelickej etiky nám unikne s nemenšou istotou ako keď meditujeme o svojej vlastnej spravodlivosti." (NIEBUHR, Richard, *The Heritage of the Reformation*. In: HYNSON, L. O. *Remington Rifles or Bows and Arrows? The post-bellum Wesleyan Quest for the Transformation of society*, <http://wesley.nnc.edu/theojrnl/25-4.htm>, s. 3.)

¹² RICH, A. *Etika hospodárství I*, s. 141.

¹³ KIŠŠ, I. *Sociálna etika*, s. 9.

¹⁴ MOLTMAN, J. *Bůh ve stvoření*, s. 16.